
แบบแผนความสัมพันธ์ทางการเมืองบางครั้งมีลักษณะเลือกอำนาจประโยชน์ต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในสังคมได้ สมาชิกของสังคมหนึ่ง ๆ โดยส่วนรวมมีหน้าที่ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกลไกดังกล่าวได้สอดคล้องกับเงื่อนไขสถานการณ์ทางสังคมในขณะหนึ่ง ๆ เพื่อดำรงภาวะความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม นักสังคมวิทยาเรียกความพยายามในการกำหนดเงื่อนไขหรือสร้างกลไกเพื่อให้การดำเนินชีวิตทางสังคมมีความราบรื่นว่าการจัดระเบียบสังคม หรือการจัดองค์การทางสังคม (social organization)

แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นระเบียบของสังคม

สังคมเกิดจากการรวม "กลุ่มสังคม" คือเมื่อปัจเจกบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีส่วนร่วมในการปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างต่อเนื่องภายใต้ แบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง "สังคม" ในที่นี้จึงมีความหมายตั้งแต่กลุ่มขนาดเล็กที่สุด คือกลุ่มที่ประกอบไปด้วย

เศรษฐกิจ มาร์กซ์อธิบายว่า ในสังคมยุคต่าง ๆ จะมีปัจเจกบุคคลจำนวนน้อยที่ควบคุมปัจจัยการผลิตและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งอำนาจทางการเมือง บุคคลกลุ่มดังกล่าวจะรวมตัวกันเป็นชนชั้นปกครองที่พยายามควบคุม "มวลชน" หรือสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมที่ทำหน้าที่ในการผลิตโดยตรง แต่ปราศจากอำนาจในการจัดสรรและครอบครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มาร์กซ์ อธิบายว่า ชนชั้นปกครองจำนวนน้อยสามารถควบคุมมวลชนจำนวนมากไว้ได้ด้วยการใช้ "อุดมการณ์ปกครอง" (ruling ideology) เข้าครอบงำให้มวลชนมีสำนึกที่หลงผิด หรือเชื่อในความชอบธรรมของอำนาจปกครอง อุดมการณ์ปกครองจึงมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นปกครองใช้ในการรักษาความเป็นระเบียบของสังคม เพื่อดำรงและสืบทอดความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและการเมืองของชนชั้นปกครองต่อไป อุดมการณ์ปกครองเป็น "มายา" ที่ชนชั้นปกครองถ่ายทอดปลูกฝังเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดหรือจิตใต้สำนึกของมวลชนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อให้เห็นความดีงามหรือความชอบธรรมของระบอบการเมืองในขณะนั้น การปลูกฝังอบรมค่านิยมเชิงสังคมวัฒนธรรมที่ส่งเสริมสถานภาพหรือศักดิ์ศรีของชนชั้นปกครอง ในขณะนั้น การตอกย้ำความเชื่อในหมู่ประชาชนว่าการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ เช่น การปฏิวัติสังคม จะนำมาซึ่งความวุ่นวายและภัยพิบัติต่อสังคมโดยส่วนรวม เป็นต้น

นักทฤษฎีอีกกลุ่มซึ่งอธิบายปัญหาความเป็นระเบียบของสังคมไว้ในลักษณะสวนทางความคิดกับทฤษฎีของ มาร์กซ์ได้แก่ นักคิดในกลุ่มทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ (Structural - Functionalism) ซึ่งจัดว่าเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่มีอิทธิพลกว้างขวางมากในคริสต์ศตวรรษที่ 20

นักทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ อธิบายปัญหาการจัดระเบียบทางสังคมโดยประยุกต์ใช้แนวความคิดเรื่อง "ระบบ" (system) เป็นข้อสมมติพื้นฐาน นักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เปรียบเทียบสังคมว่ามีลักษณะเป็น "ระบบ" คล้ายระบบเชิงชีวภาพซึ่งประกอบด้วย "หน่วย" (units) ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน "หน่วย" เหล่านี้มีลักษณะเฉพาะตัวและกระทำ "หน้าที่" (functions) ต่าง ๆ กันอย่างสอดคล้องกัน ทำให้ระบบนั้นสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีดุลยภาพ (equilibrium)

ตามความคิดขั้นพื้นฐานของทฤษฎีโครงสร้าง - การหน้าที่ระบบสังคมจะดำรงตน
อย่างเป็นระเบียบได้เมื่อ "หน่วย" ต่าง ๆ ในสังคมกระทำหน้าที่อย่างสอดคล้องกันตามลักษณะ
ความสามารถเฉพาะตัวและตามเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง "หน่วย" เหล่านั้นเข้าด้วยกัน
เป็นระบบที่มีสภาวะบูรณาการ (integration) นักทฤษฎีโครงสร้าง - การหน้าที่เชื่อว่าระบบทุก
ชนิดมี "ความต้องการของระบบ" (system needs) ที่หน่วยต่าง ๆ ของระบบต้องทำหน้าที่ร่วม
กัน ในการตอบสนองเพื่อการอยู่รอดหรือการดำรงตนต่อไปของระบบ ดังนั้นเพื่อให้สังคมหนึ่ง ๆ
ดำรงตนต่อไปด้วยความเป็นระเบียบ (วรพล, 2531: 27 - 29) สมาชิกในสังคม จึงควรปฏิบัติ
หน้าที่ตามแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นอยู่

ที่มาและความหมายของการจัดองค์การทางสังคม

คำว่า กลุ่ม การจัดระเบียบองค์การและสังคม เป็นคำที่มักจะได้ยินเสมอ จึง
ควรจะเข้าใจความหมาย และความสำคัญของคำดังกล่าวในการศึกษาทางสังคมวิทยา

คำว่า "การจัดระเบียบองค์การ" คือระเบียบแบบแผนที่ใช้เป็นประจำและมีความ
ต่อเนื่อง ความหมายพื้นฐานของการจัดระเบียบองค์การ คือ แบบแผนซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลา
ระหว่างสมาชิก นักสังคมวิทยาพยายามศึกษาว่า แบบแผนดังกล่าวสร้างขึ้นได้อย่างไร และมี
อิทธิพลในกำหนดทิศทางหรือควบคุมผู้กระทำได้อย่างไร ซึ่งก็คือสมาชิกในสังคมนั้นเอง

มนุษย์เกือบทุกคนที่ต้องเกี่ยวข้องกับ การจัดระเบียบทางสังคม แบบแผนทาง
สังคมมากมาย ที่พบเห็นในครอบครัว ชุมชน และสังคมนั้น ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานก่อนที่
บุคคลจะเข้ามาอยู่ในกลุ่มดังกล่าว กล่าวได้ว่า ปัจเจกชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบ
องค์การทางสังคม และอยู่ภายใต้แบบแผนนั้น ขณะเดียวกันปัจเจกชนก็มีส่วนร่วมในการก่อให้เกิด
เกิดการจัดองค์การทางสังคม

การกระทำทางสังคมร่วมกันเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การกระทำทางสังคม หมายถึงการกระทำที่บุคคลแสดงออก ซึ่งมีความเกี่ยว
ข้องกับผู้อื่นอาจจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ กระทำไปภายใต้บรรทัดฐานของสังคม มีจุดมุ่ง
หมายให้ความหมายที่ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ ตอบสนองได้ การกระทำที่บุคคลหรือกลุ่มแสดงต่อ

กัน เราเรียกว่า การกระทำตอบโต้หรือปฏิสัมพันธ์ การปฏิสัมพันธ์ใดที่ถูกกระทำซ้ำบ่อย ๆ จะมีลักษณะค่อนข้างคงที่ จะกลายเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่สามารถคาดหวังกกันได้ ตอบสนองกันได้ (จำนงค์และคณะ, 2540: 55)

การกระทำของมนุษย์ส่วนมาก เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อฝ่ายหนึ่งกระทำ ก็คำนึงถึงอีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งกระทำก็มักจะคำนึงถึงอีกฝ่ายหนึ่ง ฉะนั้นการปรากฏตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง ก็ย่อมก่อให้เกิดความแตกต่างต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง สิ่งนี้ถือว่าเป็นการกระทำทางสังคมร่วมกัน หรือกล่าวให้ชัดเจนก็คือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก็คือ การที่แต่ละคนเป็นได้ทั้งผู้กระทำและกรรม คือบุคคลแต่ละคนกระทำต่อคนอื่น และในทางกลับกันก็อาจถูกระทำโดยคนอื่น การปรากฏตัวและการกระทำของแต่ละบุคคลก่อให้เกิดความแตกต่างต่อพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์มีความสำคัญมากในฐานะที่เป็นเหตุให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์ ผู้กระทำปรับตัวเข้าหากัน และมีอิทธิพลจากพฤติกรรมของคนอื่น ๆ

การปฏิสัมพันธ์มีความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นบ่อเกิดของการขัดเกลาทางสังคมให้แก่สมาชิก ตลอดเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน สมาชิกได้รับการขัดเกลาทางสังคมไปด้วย การปฏิสัมพันธ์มีส่วนกำหนดให้บุคคลเป็นเช่นใด โดยการให้ความคิดใหม่ ๆ มีอิทธิพลในเรื่องค่านิยม ภาพตัวตน เอกลักษณ์ ทัศนคติ และบุคลิกภาพ โดยทั่วไปบุคคลจะมีลักษณะของตัวเอง ซึ่งอาจยึดมั่นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลัง ในขณะที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน มนุษย์เรียนรู้มากมายจากการปฏิสัมพันธ์ เช่น การใช้ค่านิยมต่อโรงเรียน การเรียนรู้ว่าตัวเองสวยหรือฉลาด ฯลฯ

การปฏิสัมพันธ์นำไปสู่แบบแผนทางสังคม การปฏิสัมพันธ์เป็นพื้นฐานของการจัดระเบียบทางสังคมทั้งหมด เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา สมาชิกจะพัฒนาความสัมพันธ์ เรียนรู้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละคนคาดหวังซึ่งกันและกัน พยายามที่จะทำความเข้าใจ ความหมายและความตั้งใจของอีกฝ่ายหนึ่งให้ชัดเจนขึ้น สมาชิกพยายามที่จะมีความเห็นที่สอดคล้องกับเรื่องและสาระต่าง ๆ พยายามที่จะสร้างพฤติกรรมที่เป็นกิจวัตรและพยายามที่จะคุ้นเคยกับการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง นั่นคือ สมาชิกพยายามสร้างแบบแผนทาง

สังคมหรือการจัดระเบียบองค์การ ดังนั้น การจัดระเบียบทางสังคม จึงเกิดขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์

การจัดระเบียบทางสังคมหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีรูปแบบ (Social organization is patterned social interaction)

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีรูปแบบ คือสิ่งที่นักสังคมวิทยาเรียกว่า การปฏิสัมพันธ์ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่มีการจัดระเบียบวางแผนไว้ล่วงหน้า และเป็นไปโดยบังเอิญน้อย และทุกคนเรียกรู้พฤติกรรมคนอื่นและสิ่งที่คนอื่นคาดหวังจากตัวเรา ในแต่ละความสัมพันธ์นั้น ๆ ทุกคนเข้าสู่ความสัมพันธ์พร้อมกับกฎระเบียบ

แบบแผนต่าง ๆ ที่ปัจเจกชนสร้างขึ้นมานั้นมีมากมาย และมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลแต่ละคน แบบแผนเป็นข้อเท็จจริงทางสังคมที่ว่าตลอดเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์กันนั้น ไม่เพียงเฉพาะแต่การกระทำของคนอื่นเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อบุคคล แต่ยังมีโครงสร้างแบบแผนขึ้นในหมู่สมาชิกเหล่านั้นอีกด้วย

แบบแผนปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้น เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลมากกว่า 2 คนขึ้นไป ครอบครัวซึ่งรวมถึงสมาชิกที่เป็นเด็ก ก็ย่อมต้องสร้างแบบแผน ดังนั้นการที่บุคคล 3 คนหรือ 4 คน หรือมากกว่า มาอยู่รวมกันจำเป็นต้องเรียนรู้ความคาดหวังจากกันและกัน แบบแผนบางอย่างก็จะเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น พิธีสมรส กองทัพ การปฏิสัมพันธ์สร้างแบบแผน ซึ่งปัจเจกชนจะรับรู้ได้โดยง่ายถึงแบบแผนทั้งหมด และที่เกิดขึ้นในภายหลัง แบบแผนจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และทำให้ลดความยุ่งยากลง ดังนั้นปัจเจกบุคคลเรียนรู้สิ่งที่คาดหวังจากคนอื่น ๆ และเรียนรู้ถึงการที่จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำให้สัมพันธ์กับคนอื่น ๆ แบบแผนมีความสำคัญ คือช่วยให้บุคคลผ่านสถานการณ์แต่ละวันไปได้ โดยทำให้ไม่ต้องเสียเวลาคิดมากนักเกี่ยวกับการกระทำทางสังคมทุก ๆ เรื่อง เพราะมีแบบแผนขึ้นนำการกระทำอยู่แล้ว แบบแผนนำมาซึ่งการจัดระเบียบกิจกรรมประจำวันในการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีความเที่ยงตรง และมั่นคง หากปราศจากแบบแผนทางสังคมก็ไม่อาจเกิดความร่วมมืออันเป็นพื้นฐานให้ชีวิตทางสังคมดำเนินต่อไปได้

แบบแผนทางสังคมส่วนใหญ่ เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ แล้วสร้างแบบแผนขึ้นมา ต่อมาเมื่อบุคคลเข้าสู่ความสัมพันธ์ ก็เรียนรู้แบบแผนและกระทำในสิ่งที่เหมาะสม เช่น การแสดงภาพยนตร์ นักแสดงจะรู้ว่าควรจะทำอย่างไร เพราะแบบแผนได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว หรือครูได้กำหนดระเบียบ และนักเรียนได้เรียนรู้กฎระเบียบดังกล่าวในห้องเรียนวันแรกของการเปิดภาคปีการศึกษาใหม่ สมาชิกทุกคนถือกำเนิดมาในครอบครัว แบบแผนก็ได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว และเข้ามามีอิทธิพลในตัวบุคคลตั้งแต่เกิดจนยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสังคมภายในโลก

สรุป การดำเนินชีวิตทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่สมาชิกกระทำทั้งหมด

1. สมาชิกเป็นผู้กระทำทางสังคม เมื่อสมาชิกกระทำก็ต้องคำนึงถึงคนอื่น คนอื่นจะเป็นผู้ให้ข้อมูลต่อพฤติกรรมที่สมาชิกกระทำ
2. สมาชิกปฏิสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการกระทำในส่วนของผู้กระทำแต่ละบุคคล
3. สมาชิกพัฒนาแบบแผนทางสังคมผ่านการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ แบบแผนดังกล่าวจะแสดงออกมาให้สมาชิกได้รับรู้ เพื่อให้การปฏิสัมพันธ์ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง
4. ในสถานการณ์ส่วนมากที่สมาชิกเข้ามา แบบแผนได้มีอยู่แล้ว ซึ่งสมาชิกต้องเรียนรู้ และแบบแผนเหล่านี้ก็มีอิทธิพลต่อสิ่งที่สมาชิกกระทำ

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การจัดระเบียบหรือการจัดองค์การทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มและการทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีรูปแบบหรือแบบแผน

ความหมายของการจัดองค์การทางสังคม

การจัดองค์การทางสังคมหรือการจัดระเบียบทางสังคม เป็นแนวคิดที่สำคัญของวิชาสังคมวิทยา เป็นวิธีการที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมี

ระเบียบแบบแผน ทำให้สมาชิกแต่ละคนรู้ว่าจะต้องประพฤติหรือควรปฏิบัติตนอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ มีการควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่วางไว้ หากฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิด ก็จะต้องถูกลงโทษแตกต่างกันไปตามความรุนแรงของการกระทำ การจัดระเบียบสังคมดังกล่าวทำให้สมาชิกของสังคม มีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างราบรื่น

การจัดระเบียบทางสังคม เปรียบเสมือนเนื้อผ้าทางสังคม (social fabric) อุปมาดังกล่าวมุ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์มีสายโยงสายใยเกี่ยวเนื่องกันอย่างแน่นแฟ้น การจัดระเบียบทางสังคมเกิดขึ้นเองจากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการยสัมพันธ์ (interaction) กันระหว่างมนุษย์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งการแก้ปัญหา การร่วมมือกัน การขัดแย้งและการตกลง ยินยอม การอะลุ่มอล่วยซึ่งกันและกัน การจัดระเบียบทางสังคมจึงเน้นลงไปที "รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม" (บรรพต, 2526: 113)

ความหมายของการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) หรือองค์การสังคมตามพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คือ การจัดหน่วยหรือกลุ่มของสังคมเป็นส่วนย่อยอย่างมีระบบโดยคำนึงถึงเพศ อายุ เครือญาติ อาชีพ ทรัพย์สิน เอกสิทธิ์ อำนาจ สถานภาพ ฯลฯ แต่ละส่วนย่อยมีการหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยมีแบบอย่าง กฎหมาย ระเบียบรวมทั้งประเพณี เป็นแนวดำเนินหรือปฏิบัติ สังคมต่าง ๆ เมื่อมองในแง่สังคมวิทยา สามารถตีความได้ว่าสังคมก็คือระบบองค์การที่ซับซ้อนนั่นเอง

จำนงค์และคณะ (2540: 32) อธิบายว่าการจัดระเบียบสังคม (Social organization) หรือระเบียบสังคม (social order) หรือโครงสร้างสังคม (social structure) เป็นคำที่นักสังคมวิทยามักใช้แทนกันในความหมายทำนองเดียวกัน คือมักหมายถึงแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลายอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่ม เราอาจกล่าวถึงการจัดระเบียบสังคมของความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา การจัดระเบียบสังคมของกลุ่มอาชญากร การจัดระเบียบสังคมของหมู่บ้าน จนถึงการจัดระเบียบสังคมของสังคมไทย หรือการจัดระเบียบสังคมของโลกก็ได้ สังคมทุกประเภทที่กล่าวถึงในตอนต้นจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมไม่มากก็น้อย ระเบียบสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมทั้งหลาย กล่าวได้

ว่าระเบียบสังคมเป็นสาระเนื้อแท้ของสังคมในความหมายของ "social fact" ตามทัศนะของ เดอร์ไคเม้นนั่นเอง

ระดับของการจัดระเบียบองค์การทางสังคม

การจัดระเบียบองค์การทางสังคม คือ การปฏิสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดแบบแผนเพิ่มขึ้น คณะกรรมการ การรวมตัวกันในรูปของบริษัท และสังคมล้วนแล้วแต่มีการจัดระเบียบหรือ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีรูปแบบ

การจัดระเบียบองค์การทางสังคมดังกล่าวมี 5 ระดับ คือ

1. บุคคล 2 คน (dyads)
2. กลุ่ม (groups)
3. องค์การที่เป็นทางการ (formal organizations)
4. ชุมชน (communities)
5. สังคม (societies)

รูปแบบทั้งหมดที่กล่าวมาจะมีความรู้สึกพื้นฐานคล้ายกัน คือผู้กระทำการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความสม่ำเสมอจนกลายเป็นเรื่องปกติ และการปฏิสัมพันธ์กันได้สร้างแบบแผนทางสังคม ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคล

บุคคล 2 คน_(dyads)

การจัดระเบียบองค์การทางสังคมในระดับบุคคล 2 คน เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีรูปแบบระหว่างบุคคล 2 คน เช่น เพื่อน คนรัก หมอ-คนไข้ แม่-ลูก สามี-ภรรยา แบบแผนเข้ามามีบทบาท เมื่อบุคคล 2 คน มาปฏิสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากัน หรือห่างไกลกัน (โดยการเขียนจดหมายหรือโทรศัพท์)

กลุ่ม groups)

โดยปกติ คำนี้มักจะใช้กล่าวถึงบุคคลจำนวนหนึ่ง คือ กลุ่มในทางสังคม กลุ่มไม่ใช่หมายถึงแต่เพียงบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน (เป็นต้นว่า คนที่มีผมสีเดียวกัน)

แต่กลุ่มคล้ายกับ dyads คือ ประกอบด้วยบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กันและก่อให้เกิดแบบแผนต่าง ๆ อย่างไรก็ตามกลุ่มต้องประกอบด้วยปัจเจกชน 2 คนขึ้นไป

เมื่อปัจเจกชนมาอยู่รวมกัน ก็จะปฏิบัติตามแบบแผน เช่น การไม่สูบบุหรี่ เมื่ออยู่ในกลุ่มคนที่ไม่ชอบการสูบบุหรี่ การไม่ส่งเสียงดังในห้องเรียน คนโดยทั่วไปมักจะเรียนรู้ว่าแบบแผนเป็นอย่างไร และพยายามที่จะปรับพฤติกรรมของตัวเองให้เข้ากับแบบแผนนั้น ๆ

คนส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ มากมาย เช่น ถือกำเนิดมาในกลุ่มครอบครัว ซึ่งมีขนาดเล็ก มีความใกล้ชิด และมีลักษณะถาวร ปัจเจกชนจะรู้สึกถึงความใกล้ชิดผูกพันต่อกลุ่มดังกล่าว และพยายามตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล ชาร์ลส์ ฮอร์ตตัน คูลีย์ (Charles Horton Cooley) เรียกกลุ่มลักษณะดังกล่าวว่า "กลุ่มปฐมภูมิ" (Primary group) เพราะกลุ่มดังกล่าวมีความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลและสังคม กลุ่มดังกล่าวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับการขัดเกลาทางสังคมและเป็นแหล่งที่มีความรับผิดชอบต่อการให้คุณสมบัติต่าง ๆ ที่ทำให้คนเราเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ คือ ภาษา ตัวตน จิตใจ จิตสำนึก กลุ่มปฐมภูมิให้ความผูกพันทางด้านอารมณ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมด้วยเช่นกัน คือมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในการมองโลกเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม และควบคุมตัวสมาชิกให้ดำเนินไปในทิศทางที่สอดคล้องกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม

อันที่จริงกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมสมัยใหม่ไม่ใช่จะเป็นกลุ่มปฐมภูมิเสมอไป แต่เราจะพบว่ามียุคขนาดใหญ่ ไม่ถาวร และมีลักษณะไม่เป็นส่วนตัว กลุ่มดังกล่าวเรียกว่า "กลุ่มทุติยภูมิ" เช่น องค์การทางธุรกิจ วิทยาลัย สโมสร กลุ่มทุติยภูมิที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อนมากขึ้น และแบบแผนทางสังคมของกลุ่มจะชัดเจน และมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษร กลุ่มดังกล่าวเรียกว่า องค์การที่เป็นทางการ (formal organization) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามของการจัดระเบียบองค์การทางสังคม

องค์การแบบทางการ (Formal Organization)

เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น จะมีลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นส่วนตัวมากขึ้น แบบแผนที่สร้างขึ้นก็จะชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้นเพื่อที่ว่าสมาชิกจะได้เข้าใจถึงความคาด

หวังได้ชัดเจน เมื่อกลุ่มกำหนดแบบแผนที่ชัดเจน โดยการออกกฎระเบียบเป็นลายลักษณ์อักษร ก็จะกลายเป็นองค์การที่มีการจัดระเบียบเป็นทางการ

องค์การที่เป็นทางการ อาจมีขนาดเล็ก แต่โดยปกติมักจะมีขนาดใหญ่การที่จะให้คนจำนวนมากเรียนรู้ในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีระเบียบ โดยปราศจากแนวทางการที่นำเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น เป็นการยาก บางครั้งความสัมพันธ์ของบุคคล 2 คน อาจมีการจัดระเบียบเป็นทางการได้ เพื่อให้มีความมั่นคง ตัวอย่างเช่น การแต่งงาน การทำสัญญาทางธุรกิจ องค์การแบบทางการเป็นลักษณะของสังคมสมัยใหม่ ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ทุกคนไว้วางใจต่อกฎระเบียบซึ่งกำหนดไว้ ความสัมพันธ์จะมีลักษณะไม่เป็นส่วนตัว องค์การมักมีขนาดใหญ่และสมาชิกแต่ละคนก็เป็นผู้กระทำคนหนึ่ง ซึ่งดูเหมือนจะเล็กมาก เมื่ออยู่ภายใต้การจัดระเบียบเป็นองค์การที่เป็นทางการขนาดใหญ่มาก และเป็นในที่ที่คนส่วนมาก จะไม่ค่อยได้รู้จักชื่อกัน แต่จะรู้จักกันตามตำแหน่งหรือสถานภาพของแต่ละบุคคลที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น

องค์การแบบทางการไม่สามารถหลีกเลี่ยงแบบแผนที่ไม่เป็นทางการได้ ซึ่งมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แม้ว่าความเป็นทางการสามารถช่วยสมาชิกได้ เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ เพราะเป็นการง่ายสำหรับสมาชิกส่วนใหญ่ ที่จะเรียนรู้ได้เร็วขึ้นว่าต้องทำอะไร และมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และปรับให้เข้ากับสถานการณ์ของบุคคล เนื่องจากผู้ที่เขียนกฎระเบียบ ก็ไม่สามารถเรียนรู้สถานการณ์ของบุคคลได้โดยตรง และในความเป็นจริงคนส่วนใหญ่ในองค์การที่เป็นทางการ อาจจะเข้าใจดีว่า กฎระเบียบที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถใช้ชี้นำการกระทำได้ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องยึดมั่นอย่างเข้มงวด เช่น หมอย่อมรู้ว่าควรจะทำอะไรที่โรงพยาบาลบ้าง แต่ในสถานการณ์ที่เป็นจริง ต้องอาศัยแบบแผนที่เจรจาตกลงกัน เช่น หมอไม่ว่าเวลา แต่พยาบาลเต็มใจจะรับผิดชอบงานแทน ซึ่งถือว่าเป็นแบบแผนที่เจรจาตกลงกันระหว่างหมอกับพยาบาล บางครั้งแบบแผนดังกล่าวมีความสำคัญมากกว่าแบบแผนที่เป็นทางการเสียอีก เพราะสามารถคลี่คลายปัญหาในแต่ละสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว

ชุมชน (Communities)

ในบางครั้ง กลุ่มหรือองค์การที่เป็นทางการ สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือเป็นอิสระจากองค์การทางสังคมอื่น ๆ โดยสามารถรับผิดชอบสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานของสมาชิก ไม่ว่าจะในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการเมือง สมาชิกสามารถใช้ชีวิตทั้งหมดอยู่ภายในองค์การนั้น ในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ และออกจากองค์การเป็นเพียงครั้งคราวเท่านั้น ลักษณะนี้เรียกว่า ชุมชน ซึ่งเป็นระดับที่สี่ของการจัดระเบียบทางสังคม

สังคม (Societies)

ระดับสุดท้ายของการจัดระเบียบขององค์การทางสังคมคือสังคม สังคมเป็นการจัดระเบียบขององค์การทางสังคมที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ซึ่งกำหนดแบบแผนการกระทำของปัจเจกบุคคลที่แตกต่างกัน อาจกล่าวได้ว่า สังคมคือองค์การทางสังคมที่ประกอบด้วยองค์การอื่น ๆ ทั้งหมดรวมอยู่ด้วย ภายในสังคมจะประกอบด้วยบุคคล 2 คน กลุ่ม องค์การที่เป็นทางการ และชุมชน

ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) อธิบายสังคมว่าเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน เรียกว่า โครงสร้างหรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งสังคมสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ อันเป็นผลให้สังคมดำรงอยู่ได้ สังคมจึงประกอบด้วยระบบ ของ การเมือง เศรษฐกิจ ครอบครัว ศาสนา ฯลฯ แต่ละระบบย่อยดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการอยู่รอดของสังคม และต้องเผชิญกับสถานการณ์ซับซ้อนมากมาย แม้ว่าสังคมจะมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่อาจมองข้ามข้อเท็จจริงที่ว่า สังคมก็คล้ายกับการจัดระเบียบ องค์การทางสังคมระดับอื่น ๆ นั่นก็คือประกอบด้วยปัจเจกชนที่มาปฏิสัมพันธ์กันและสร้างแบบแผนความสัมพันธ์อื่น (Charon, 1987: 67-78)